

*OSMANLI DÖNEMİNDE
ZEHİRLER
VE
ZEHİRLENME VAKALARI*

Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane Société Impériale de Médecine

Kurucular: Kırım savaşı sırasında müttefik
orduları ile İstanbul'a gelen tabip ve
cerrahlar

Kuruluşu: Şubat 1856

Toplantılar: haftada bir kez

Yayın organı:

“Gazette Médicale d'Orient” 1857-1917

- Gazette Médicale de Constantinople
1849-1851
- Revue Médico-Pharmaceutique
1888-1914
- Journal de la Société de Pharmacie de
Constantinople 1879-1880
- Bulletin de Statistique Annuelle de
l'Hôpital des Enfants Hamidié
1901-1907
- Gazette des Hôpitaux Civils et Militaires
de l'Empire Ottoman 1892-1893

1848-1917
İstanbul'da
Zehirlenme Vakaları

Dr. Mongéri'nin gözlemi 1862

- Çoğunlukla bilgisizlik ve ihmâl sonucu kazalar
- Önceden tasarlanmış ve kasıtlı zehirlenmeler nadir
- Zehirler hakkındaki, bunların etkileri ve alınacak tedbirler konusunda bilgisizlik

- Halk arasında yalnız katı veya sıvı halde içilebilen maddeler zehir olarak kabul ediliyor.
- Gazların veya bazı uçucu maddelerin (arsenik, kurşun, cıva gibi) zehirlenmelere yol açabileceğine inanılmıyor.
- Zehirli olarak bilinen yegane maddeler:
Sıçanotu (Arsenik trioksit)
Aksülümen (Cıva II klorür, süblime)

Gerçek Zehir

- Yenmesini takiben kusmalar ve kanlı ishal görülür.
- Zehir yutan insanlar bağıırırlar, sancıyla kıvranırlar ve çoğunlukla ölürler.
- Bu belirtileri göstermeyen bir hastaya zehirlenme teşhisi koyan bir hekime halk inanmıyor.

Kazaların nedeni

- İhmal ve dikkatsizlik
- Eczanelerde zehirlerin satışını kısıtlayan ve denetleyen bir kanun var
- Pazarlarda ve aktarlarda baharatların ve drogların satışıyla ilgili bir sınırlama ve tedbir yok
- Satıcının ihmalkarlığı ve dikkatsizliği yüzünden böyle yerlerde, başka maddeler ile karışmamış bir mal satın almak mümkün değil

Bilinen tek antidot

Panzehir taşı

Bazı hayvanların (keçi, öküz,at)
midesinde oluşan taş

Aktarlarda satılır

Bir parça toz edilerek suyla karıştırılır ve
zehirlenene içirilir

Hasta ölürse panzehir geç verilmiştir.

Hasta iyileşirse panzehir taşının
antitoksik etkisinin kanıtıdır.

Eczacının hatası

■ **1869:** Reçetede kayıtlı Kınakına ekstresi yerine eczacı Belladon ekstresi ile pilül hazırlar.

■ **1863:** Doktor 6 ve 4 yaşındaki iki çocuk için santonin paket yazar. Anne çocuklara ilacı verir vermez konvülsiyonlar başlar ve çocuklar aynı gün ölür. Soruşturma sonucunda eczacının santonin yerine yanlışlıkla striknin koyduğu anlaşılır.

Osmanlı döneminde görülen zehirlenme vakaları

- Atropin zehirlenmeleri
- Boya maddeleriyle meydana gelen zehirlenmeler
- Kalayı çıkmış bakır ile meydana gelen zehirlenmeler
- Bitkilerin neden olduğu zehirlenmeler

Atropin zehirlenmeleri

Atropa belladonna

Atropin zehirlenmesi

1868

- Hasta:Blenoraji sonucu oluşan pürülan oftalmi
- Tedavi:gümüş nitrat ve atropin sülfat solüsyonu
- Aniden zehirlenme belirtileri : şiddetli susama ve kusma
- Tedavi: sıcak şarap, kahve
- Birkaç gün sonra : hastanın gözkapakları üzerine fırça ile atropin sülfat solüsyonu
- Hasta komaya girer
- Morfin enjeksiyonu ve stimülan lavman ile 90 saat sonra komadan çıkar

Atropin zehirlenmesi

1871

- Diyare geçirmiş bir eczacı yanlışlıkla bir miktar atropin sülfat içer. Şiddetli zehirlenme belirtileri görülür. Afyon tentürü ve subkütan morfin enjeksiyonuyla iyileşir.
- *Datura stramonium* sigarası içmeye alışkın astımlı bir hasta bir gün dozu arttırır ve zehirlenme belirtileri afyon ile tedavi edilir.

Atropin zehirlenmesi 1860

- Hasta: 6,5 aylık bebek
- Bebeğin babasına doktor artrit için terementi esansı ve belladon ekstresinden oluşan bir merhem vermiş.
- Bu merhem çocuğa bakıcısı tarafından uyutmak amacıyla yutturulmuş.
- Tedavi: şarap, kaşık ile azar azar.
- Çocuk birkaç günde iyileşmiş.

Boya maddeleriyle meydana gelen zehirlenmeler

- Mısır arşısı aktarlarında gıda boyası olarak satılan yeşil boyanın tatlılarda, jölelerde, macunlarda ve paskalya yumurtalarında kullanılması özellikle çocuklarda ölümle sonuçlanan zehirlenmelere neden olmuştur.
- Ecz. Giorgio Della Sudda (Faik Paşa) tarafından yapılan inceleme sonucunda bu boyanın bakır arsenit ve bakır asetat karışımı olduğu saptanmıştır.

**Giorgio Della Sudda
(Faik Paşa)
1835-1913**

Zehirli gıda boyaları

- 1857: Vasıf paşanın evinde akşam yemeğinde pasta yiyen 30 kişi
- 1859: Ermeni okulunda yeşil jöle yiyen öğrenciler
- Hasköy'de sokak satıcısından macun alan 12 çocuk
- Paskalya yumurtaları ile zehirlenen çocuklar: bir ölüm.
- Hepsinde aktardan alınan yeşil boya saptanmış.

Renkli duvar kağıtları ve kumaşlar ile zehirlenmeler

1860'larda İstanbul'da

- Avrupa'dan getirilen canlı renkli duvar kağıtları modası
- Avrupa'dan getirilen ve ucuza satılan yeşil renkli kumaş: tarlatan
- Arsenik bileşiği içeren duvar kağıdı ve kumaşların tehlikesi Avrupa'da anlaşılmış ve kullanılması yasaklanmıştır.
- Bu mallar Ortadoğu'ya satılmış.

Zehirli Kozmetikler

- Ancak doktor reçetesiyle verilen kurşun subkarbonat, gümüş nitrat, cıva bileşikleri gibi maddeler içeren kozmetik ürünlerin neden olduğu zehirlenmeler 1870 lerde sık görülmüştür.
- Bu ürünlerin tehlikesine dikkat çeken yazılar yayınlanmıştır.

Bakır ile zehirlenme

■ Kalayı çıkmış bakır tencereler içinde hoşaf pişirilmesi sonucunda:

Meyvelerdeki asitler + Cu + O₂ + ısı

Suda çözünen zehirli bakır bileşikleri

Bitkilerle meydana gelen zehirlenmeler

Nedenleri:

- Zehirli bitkilerin yanlışlıkla yenmesi
- Drogların yanlış kullanılması
- Aktarların yanlış drog satmaları
- Aktarlarda zehirli maddelerin ve tıbbi drogların karışık ve açıkta satılması
- Uyuşturucu maddelerin fazlaca alınması

Kafur - Camphora

***Cinnamomum camphora* odunundan
su buharı distilasyonuyla elde edilir.**

**Haricen: rubefiyan, analjezik, antiseptik
Dahilen: antiseptik, karminatif, solunum stimülanı**

Abortif olarak Kafur

- ❖ 36 yaşında, 5 çocuklu bir kadın, çocuk düşürmek için, komşusunun tavsiyesiyle kafur içmiş.
- ❖ İlk saatlerde: baş ağrısı, yüz kızarması, mide yanması
- ❖ İkinci gün: şiddetli sancılar
- ❖ 13 gün sonra: ölüm

Balıkotu

Anamirta cocculus

Uzakdoğu bitkisi, nehirlerde balık avlamak için kullanılır.

Enfüzyonu halinde hemorroid tedavisi için kullanılmış:
İki ölüm vakası.

Calapa kökü

Exogonium purga - Meksika

Purgatif

Zehirli - akonitin

Aconitum ferox - Hindistan

Delibal zehirlenmesi

Rhododendron ponticum

Ecz. Pierre Apéry

A propos des miels
vénéneux,
Gazette Médicale d'Orient
61: 169,1916-17.

1852-1918

Narkotik Macunlar

- Opium, esrar, Datura, Belladonna ile hazırlanan macunlar
- Örneğin: çocuk macunu
- Narkotik maddelerin fazla alınmasıyla görülen belirtiler yalnızca bir sarhoşluk olarak kabul edilmiştir.

Osmanlı hekim ve eczacılarının
zehirli drog ve bileşiklerin
serbestçe satışının önlenmesi ve
denetlenmesi konusunda
yaptıkları yayınlar ve uyarılar
sonucunda:

1884

**“Aktarlar ve Kökçüler
Nizamnamesi”**

2018

**Değişen Bir Şey
YOK**